

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه فنی و
مرفه ای
دفتران ارومیه

جلسه اول

مدرس:

رعنا نوری ثالث

سیستم های
اطلاعاتی
مسئله‌پداری

جلسه اول
تاریخچه
سیستم های
اطلاعاتی
حسابداری

فصل اول

فهرست:

- مقدمه
- آثار تاریخی پیدایش سیستم های حسابداری
- تاریخچه پیدایش سیستم های حسابداری
- تحولات در بازار و سیستم های حسابداری
- تاریخچه حسابداری در ایران
- سیستمهای حسابداری در ایران قبل از اسلام
- سیستم های حسابداری در ایران پس از ظهور اسلام
- سیستم های حسابداری از دوران قاجاریه تا انقلاب مشروطیت
- سیستم های حسابداری از انقلاب مشروطیت تا اوایل دهه چهل
- سیستمهای حسابداری از اوایل دهه چهل تاکنون

پیدایش سیستم‌های حسابداری ارتباط مستقیم با تاریخ تکوین و ابداع حسابداری دارد یعنی در گذشته دیرین که برای تداوم حیات، نیاز هر فرد با تلاش فردی شکار- تولید و...تامین می‌شد، ولی با گذشت زمان هرگز به تولید شخصی قانع نبود و اگر در آن روز بشر نمی‌توانست با زور هرچه می‌خواهد به چنگ آورد، ناگزیر حاضر می‌شد از راه معاوضه جنس با جنس (معاوضه مستقیم کالا با کالا) نیازهای عادی زندگی را فراهم کرده و از این راه امرار معاش کند. در داد و ستدهای اولیه قرن‌ها پیش از میلاد معاوضه دو کالا با هم بدون تعیین ارزش و معیاری برای سنجش انجام می‌پذیرفت، تا آن که راه مبادله غیرمستقیم کالا با کالا را در پیش گرفت و همین انتخاب موجب پیدایش «پول» شد. و هرکس برای اینکه بتواند گزارشی از عملکرد خود ارائه دهد ناچار باید از روشی برای این کار استفاده میکرد. پس مجموعه ای از این روشها سیستم ها اطلاعاتی حسابداری تشکیل میدهند

آثار تاریخی پیدایش سیستم های حسابداری

اثار تاریخی از تمدنهای باستان نشان از قدمت تاریخی رشته حسابداری دارد که در حدود ۶۰۰۰ سال می باشد و به حدود ۳۶۰۰ سال قبل از میلاد بر میگردد.

(۱) لوح های سفالین باقی مانده از تمدن سومر که توسط کاهنین تمدنهای بین نهرین نوشته شده اند

(۲) مدارک بجا مانده از تمدن باستانی مصر که بر روی پاپیروس نوشته شده و حاکی از کنترل حسابداری در اجرای ساختمان تمدن مصر می باشد.

(۳) لوح های مرمرین اکرو پلیس از یونان باستان که حاکی از حساب معبد پارتنون می باشد.

(۴) وجود داشتن حسابداری پیشرفته در رم و یونان باستان با مشخص نمودن یک نفر بعنوان مامور یا جمع دار دولت

تاریخچه پیدایش سیستم های حسابداری

- ❖ با وجود سابقه طولانی عمر یا زمان تولد حسابداری نوین به قرون وسطی و انقلاب صنعتی بر میگردد
- ❖ از دوران باستان تا اواخر قرون وسطی تغییر اساسی در جهت تبدیل حسابداری به یک سیستم جامع صورت نگرفت و فقط دامنه نگهداری حسابها گسترش یافت
- ❖ در اوایل قرن سیزدهم « دولت شهرها » یا « شهر جمهوریها » از سلطه حکومتی خارج و فضای سیاسی - اقتصادی جهت سوداگری فراهم کردند
- ❖ در قرنهای سیزدهم و چهاردهم که بازرگانی و صنعت رونق گرفت و جنبه های دیگری از معاملات بوجود آمد تکنیکهای نگهداری حسابها بسوی پیشرفت حرکت کرد
- ❖ در اوایل قرن چهاردهم دو اصطلاح بدهکار و بستانکار ابداع شد
- ❖ در اوایل قرن پانزدهم در ایتالیا و دیگر کشورهای اروپایی سیستم حسابداری دو طرفه رونق گرفت که آن هم مرهون کتاب ریاضیات کشیش ایتالیایی بنام پاچیولی بود که در سال ۱۴۹۴ تالیف شده است
- ❖ در قرن شانزدهم تا هیجدهم هیچ گونه تغییر و تحول اساسی در حسابداری بوجود نیامد و تنها تغییر توسط سیمون استوین هلندی در اواخر قرن ۱۶ بود که بحث یک حساب بدهکار در مقابل یک حساب بستانکار و جدا شدن اموال صاحب موسسه از اموال موسسه را مطرح کرد.

تحولات در بازار و سیستم های حسابداری

✓ **بروز انقلاب صنعتی:** در قرن 18 که حسابداری دوطرفه در کل اروپا رواج یافت تحولات شگرفی اتفاق افتاد که مهمترین آنها انقلاب صنعتی بود و اوایل نیمه دوم قرن 18 تا اواخر نیمه ائل قرن 19 ادامه داشت .

✓ **ایجاد حسابداری صنعتی :** به دلیل بزرگ شدن کارخانه ها و گسترش صنعت و پیچیده شدن صنعت و نیاز کارخانه داران به اطلاعات دقیقتر در خصوص بهای تمام شده جهت تسلط بر بازار ملی دفتر داری صنعتی ایجاد شد که بعدها حسابداری صنعتی نام گرفت.

✓ **ایجاد حسابداری مدیریتی:** به دلیل نیاز مدیران به گزارشهای دقیقتر و به تبع آن اتخاذ تصمیمات درست توسط مدیران موجبات ایجاد حسابداری مدیریت فراهم گردید.

سیستمهای حسابداری در ایران قبل از اسلام

از چگونگی سیستمهای حسابداری در ایران قبل از اسلام آثار مکتوب قابل توجیهی در دست نیست اما آنچه بر اساس گذشته تاریخ مسلم است در امپراتوریهای هخامنشی و ساسانی حجم بزرگی از فعالیت های دیوانی و حکومتی به گرفتن باج و خراج از حکام ایالتی و ولایتی و پرداخت موجبات سپاهیان و سایر امورات حکومتی اختصاص داشته که برای نگهداری آن سیستمهای دقیق و مناسبی وجود داشته است ولی متأسفانه بجز دست نوشته های معدودی از محققین تاریخ مثل ویل دورانت آثار مستند دیگری در دست نیست.

طبق این مستندات در دوران مذکور افرادی چشم و گوش شاه موسوم بودند و ضمن کارهایی که انجام میدادند وظیفه نظارت و نگهداری خراج را نیز بر عهده داشتند.

این نظام تا قبل از اسلام بدون تغییر به همین شکل ادامه داشت.

تحولات در بازار و سیستم های حسابداری

ایجاد بازار سرمایه و شرکتهای سهامی: با بزرگتر شدن شرکتها و بالا رفتن حجم و تنوع تولیدات نیاز به توسعه و سرمایه بالا رفت و صاحبان سرمایه های بزرگ و کوچک در یک واحد اقتصادی شرکت نمودند و بدینصورت مشکلات تامین سرمایه های کلان برطرف شد.

ایجاد حسابداری حرفه ای و حسابرسی: افزایش موارد استفاده از اطلاعات حسابداری و همچنین افزایش تعداد استفاده کنندگان باعث شد که وظیفه حسابداران از رفع نیازهای عده معدودی از صاحبان سرمایه به پاسخگویی به نیازهای مراجع و گرههای متعدد زینفع و ذیعلاقه ارتقاء یابد. و چون حسابداران به دلیل وابستگی نمیتوانستند پاسخگوی نیازانها باشند جهت رسیدگی و اظهار نظر در خصوص صورتها مالی و دادن اطمینان به استفاده کنندگان حسابداران خبره ای انتخاب شدند. این روش اولین بار در انگلستان اجرا شد.

تاریخچه حسابداری در ایران

همانطور که گفتیم حسابداری در جهان 6000 قدمت دارد. این امر در کشورمان نیز به نخستین تمدن اولیه بر میگردد که در این سرزمین پا گرفتند که مدارک حسابداری بدست آمده با 25 قرن قدمت خود گواه بر پیشرفت این دانش در ایران است.

تاریخچه سیستمهای حسابداری در ایران مشتمل بر 5 دوره میباشد:

- ایران قبل از اسلام
- ایران بعد از اسلام تا دوران قاجاریه
- ز دوران قاجاریه تا انقلاب مشروطیت
- از انقلاب مشروطیت تا ائیل صده 40
- از اوایل دهه تاکنون

سیستم های حسابداری در ایران پس از ظهور اسلام

- پس از پذیرفتن اسلام روابط و امور اقتصادی همانند سایر شئون اجتماعی تحت تاثیر تعالیم مقدس اسلام دگرگونی بنیانی یافت ولی این دگرگونی بیشتر در روابط فردی و ارتباطات تجاری شخصی خودنمایی کرد.
- در دیوانسالاری حکومت‌های ایرانی بجز یکی دو سلسله (صفویان و افشاریان) که میتوان آنها را حکومت‌های کوچک محلی نامید، نمود مشخصی از قوانین اسلام دیده نشد. شاید دلیل این موضوع عدم اعتقاد حکومت‌های نخستین اسلامی مانند امویان و عباسیان به اجتهاد در بنیانگذاری روش‌های مالی و اداری بر اساس تعالیم قرآن کریم و پیامبران اعظم بوده است.
- به هر حال اطلاعاتی که از دوران اولیه حکومت‌های اسلامی بدست آمده است نشان میدهد برادران برمکی (یحیی و جعفر) سیستم مالی دقیقی در دربار هارون الرشید ایجاد کرده بودند.

سیستم های حسابداری از دوران قاجاریه تا انقلاب مشروطیت

• در دوران قاجاریه یک تحول ابتدایی در سیستمهای مالی ایران ایجاد شد که نقطه اوج آن دعوت **مستشاران آمریکایی نظیر ژنرال شور اتسکف** در امور ژاندارمری و مشخصاً **مورگان شوستر** در امور مالی بوده و این شخص يك سلسله فعالیت ها در زمینه ایجاد نظام های مالی و مالیاتی را آغاز می کند که به دنبال قتل گریبایدوف و اولتیماتوم دولت روس، دولت ایران به اجبار وی را از ایران اخراج کرده و به کار او پایان می دهد. بعدها فردی آمریکایی به نام **دکتر آرتور میلسیو** به ایران دعوت می شود و او سیستم هایی در وزارت دارایی و گمرکات ایجاد می کند که بعضی از این سیستم ها هنوز در برخی موسسات دولتی رایج است. اعطای امتیاز استخراج نفت به ویلیام ناکس دارسی و به دنبال آن تاسیس شرکت نفت ایران و انگلیس و همچنین اعطای امتیاز تاسیس بانک های استقراضی و شاهنشاهی به بیگانگان در اواخر دوران قاجاریه، زمینه را برای ورود روش های مالی و اداری پیشرفته به کشور فراهم ساخته ولی این روش ها تا مدت ها در حصار همین موسسات و بنگاه های اقتصادی باقیمانده و راهی در سایر موسسات و دوائر دولتی یا خصوصی پیدا نمی کند

سیستمهای حسابداری از اوایل دهه چهل تاکنون

تغییرات ساختار اقتصادی در سال های ۱۳۴۲ و بعد از آن و گسترش نظام اقتصادی نوینی که نام سرمایه داری وابسته گرفت سبب شد که **حسابداری** به عنوان فنی که نیازهای اطلاعاتی موسسات و شرکت های جدید التاسیس را برآورده می ساخت، مطرح شود. این نیاز روزافزون بازار کار به وجود حسابداران تحصیل کرده موجب آن شد که موسسات آموزش **حسابداری** رونق یابد. یکی از پیامدهای تحولات اقتصادی، اجتماعی یاد شده ظهور گروه های صنعتی بزرگ مانند گروه کفش ملی، گروه صنعتی بهشهر و چند شرکت خودرویی از قبیل شرکت جیپ (پارس خودرو)، شرکت ایران ناسیونال (ایران خودرو)، شرکت سایپا، زامیاد و... بود و همچنین با سرازیر شدن سرمایه های خارجی به ایران چندین شرکت و موسسه چندملیتی دارویی و صنعتی در ایران تشکیل شد که وجود این گروه های صنعتی و مجتمع های تولیدی بزرگ که به مناسبت حجم فعالیت های خود امکان اداره کردن آنها با سیستم های سنتی وجود نداشت، موجب شد که سیستم های مدیریت نوین با اقتباس از سیستم های مدیریت خارجی در آنها رایج شود.

سیستم های حسابداری از انقلاب مشروطیت تا اوایل دهه چهل

میتوان گفت تولد حسابداری و حسابرسی نوین با پیروزی انقلاب مشروطه و تصویب قانون اساسی آن بسته می شود. انقلاب مزبور در بحبوحه وخامت شدید اوضاع اقتصادی، کسری بودجه و استقراض های خارجی فزاینده و تشدید حیف و میل های دیوانیان و درباریان، افزایش خودکامگی و دخل و تصرف های حکام ایالات و ولایات به پیروزی می رسد. پیدایش مفاهیم و ابزارهای دفترداری و حسابداری نوین در ایران موارد چنین مشغله ای بوده است که از همان ابتدا در قوانین کشور انعکاس می یابد.

نخستین قوانین مالی و اقتصادی یادگار دوره دوم مجلس شورای ملی است. در این دوره است که نخستین بودجه نوین کشوری، نخستین قانون مالیاتی (قانون مالیات بلدی بر وسائط نقلیه مصوب ۱۳۲۸ قمری)،

نخستین قانون تجاری (قانون قبول و نکول بروات تجاری مصوب ۱۳۲۸ قمری) و ب

الآخره نخستین قانون حسابداری و حسابداری دولتی (قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۲۹ قمری) به تصویب می رسد. فکر اعزام محصل به خارج جهت فراگرفتن رشته حسابداری، اولین بار در دهه اول قرن توسط بانک ملی ایران مورد توجه قرار گرفت.

“

با تشکر از حسن توجه شما عزیزان

”

رعنا نوری ثالث
زمستان 98

پایان جلسه اول